

فرهنگ تونس

ترجمه: گروه مترجمین صراط

نام فرهنگی: تونس

نام‌های دیگر: جمهوری تونس یا جمهوری تونس. در زبان عربی، نام پایتخت، تونس، به معنای تمام کشور است. استان قدیمی روم در آفریقا، تحت سلطه اعراب، ابتدا آفریقا^۱ و سپس تونس نامیده شد.

آشنایی مقدماتی

هویت: در اصل، تونس شهرکی در شهر کارتج^۲ بود که در فاصله حدود ۶/۲ مایلی (۱۰ کیلومتری) از دریای مدیترانه، درون کشور قرار داشت. کارتج با بندر خود از قرن نهم قبل از میلاد تا قرن هشتم پس از میلاد، مرکز شهری تاریخی در منطقه بود. از دوران کارتجینی‌ها، مناطق داخلی اطراف کارتج، که بعداً تونس نام گرفت، تقریباً با مرزهای تونس امروزی مطابقت داشته است. این منطقه گهگاه بخشی از یک امپراتوری بزرگتر بوده، مانند زمانی که استان آفریقایی پادشاهی روم بود، گاهی نیز یک واحد مستقل بوده، مانند زمان خاندان هفسید^۳ در قرون وسطی؛ اما همواره ماهیت متمایز خود را حفظ کرده است. امروزه، تونس بخشی از دنیای عرب، که با آن مشترکات زبانی و فرهنگی بسیاری از جمله هویت سیاسی دارد، محسوب می‌شود. در درون این هویت بزرگتر، حس یگانگی تونس همچنان قوی است.

^۱ - Ifriqiya

^۲ - Carthage

^۳ - Hafsids

موقعیت و جغرافیا: تونس در شمال مرکزی آفریقا، بین الجزایر و لیبی واقع شده است و مساحت آن ۶۳۲۰۰ مایل مربع (۱۶۴۰۰۰ کیلومتر مربع) است. تونس دارای یک ساحل مدیترانه‌ای طولانی است و کاملاً تحت تاثیر مدیترانه قرار دارد. مردم تونس اهل دریا هستند و همواره رابطه گسترده خود را با دیگر کشورهای مدیترانه از طریق دریا حفظ کرده‌اند. شهرهای اصلی همگی در طول ساحل قرار دارند و پیشرفت و توسعه فعلی، از جمله جهانگردی، نیز در ساحل متمرکز است. بعضی از نواحی که به لحاظ اکولوژیکی دارای اهمیت هستند نیز در طول ساحل یافت می‌شوند. از نقطه نظر طبیعی و اقتصادی، تنوع چشمگیری، از جنگل‌های بلوط در شمال تا صحرای جنوب وجود دارد، اما تنوع طبیعی منجر به تنوع فرهنگی نشده است.

کوه‌ها در تونس نقش مهمی به عنوان عوامل تعیین‌کننده تنوع آب‌وهوایی، و مأمّن سیاسی مناسبی برای خارجیان بوده است. مناطق شمالی که در آن حبوبات کشت می‌شود از فلات خشک و مرتفع جنوب که در آن دام‌پروری غالب است و از دشت‌های ساحلی نیمه خشک که در آن کشت زیتون رایج است به وسیله رشته‌کوه‌هایی از هم، جدا می‌شود. مرتفع‌ترین نقطه، کوه الشعنابی^۱ در نزدیکی القصرین^۲ (قصرین^۳) به ارتفاع ۵۰۵۰ فوت (۱۵۴۴ متر) است. این کشور وابستگی شدیدی به بارش باران دارد که در بین ماه سپتامبر و مه اتفاق می‌افتد و در شمال تونس به طور متوسط به ۲۰ اینچ (۵۰ سانتی‌متر) در سال می‌رسد. کوه‌های شمال‌غربی، باران و حتی برف بیشتری را در زمستان جذب می‌کند. طولانی‌ترین رودخانه کشور **مدجردا**^۴ است که از الجزایر نشات می‌گیرد و از طریق تونس به دریا می‌ریزد. بسیاری از سیستم‌های زه‌کشی، به دریاچه نمک ختم می‌شوند. جنوب تونس تا دشت صحرا امتداد می‌یابد و شامل بعضی از آبادی‌های

^۱ - Ash-Sha'nabi

^۲ - Al-Qasrayn

^۳ - Kasserine

^۴ - Medjerda

معروف می‌شود؛ مردم هر کجا که آب باشد ساکن هستند.

جمعیت‌شناسی: در سرشماری سال ۱۹۹۴، جمعیت تونس ۸/۷۸۵/۷۱۱ نفر بود. در سال ۲۰۰۰، جمعیت ۹/۶ میلیون نفر با نرخ رشد ۱/۶ درصد تخمین زده شد و جمعیت فعلی آن (سال ۲۰۰۹) بیش از ۱۰ میلیون نفر است. جمعیت شهری ۶۴ درصد بود که رو به افزایش است. حدود ۱۹ درصد از جمعیت در بخش بزرگتر تونس زندگی می‌کنند. نرخ رشد باسوادی در میان بزرگسالان ۶۹ درصد است (۵۸ درصد در میان زنان و ۸۰ درصد در میان مردان)، و متوسط طول زندگی ۷۰ سال است (۶۹ سال برای مردان و ۷۱ سال برای زنان). تولید سرانه ناخالص ملی (GDP) در سال ۱۹۹۸، ۲۲۸۳ دلار (آمریکا) بود. گزارش برنامه توسعه سازمان ملل متحد برای سال ۲۰۰۰، تونس را با رتبه ۱۰۱ در میان ۱۷۴ کشور، در میانه پلکان توسعه معرفی کرد.

تقریباً تمامی مردم تونس مسلمان بوده، به زبان عربی تکلم می‌کنند. در چند روستا در جنوب تونس به زبان بربری صحبت می‌شود، و آثار کوچکی از جمعیت تاریخی یهود وجود دارند که اکنون در تونس و در جزیره جبراً^۱ در ساحل شمالی متمرکز شده‌اند. پیش از مهاجرت یهودی‌ها به فلسطین اشغالی و فرانسه، اکثر شهرها دارای یک جامعه کوچک یهودی بود و خود تونس شامل ۱۰ تا ۱۵ درصد یهودی بود. امروزه، شمار هیچیک از این اقلیت‌ها به ۱ درصد هم نمی‌رسد.

وابستگی زبانی: زبان تونس عربی است. مانند سایر جاها، زبان گفتاری با زبان نوشتاری تفاوت چشمگیری دارد. لهجه‌های محلی، با فشار رسانه‌های جمعی متمرکز در تونس، در حال محو شدن هستند. **دومین زبان رایج، فرانسوی** است. سیستم آموزشی طوری آماده شده است که افراد، دو زبانه با تسلط بر عربی و فرانسوی آموزش ببینند. اکنون بعضی از مدارس ممتاز، بر انگلیسی تمرکز کرده‌اند. با این وجود، تنها یک گروه اقلیت از تونسی‌ها به راحتی فرانسه صحبت می‌کنند. تسلط در زبان فرانسوی نشانه موقعیت و جایگاه اجتماعی

^۱- Jerba

است و از اینرو، ملاحظات اجتماعی و عملی در مواجهه با دنیای خارج از عربی‌سازی کامل کشور جلوگیری کرده است. زبان‌های اروپایی تا حد زیادی به واسطه استفاده از برنامه‌های تلویزیونی و جهانگردی رواج پیدا کرده‌اند.

نمادها: احتمالاً به این خاطر که تونس یک کشور نسبتاً کوچک و یک‌دست است، حس هویت ملی در آن بسیار قوی است. این حس به واسطه اشاره به تاریخ ملی اخیر، به خصوص نبرد با استعمار فرانسه (۱۸۸۱ تا ۱۹۵۶) و تلاش‌های بعدی در جهت ایجاد یک جامعه مدرن، پیوسته حفظ می‌شود. این نبرد بیشتر سیاسی و تاکتیکی بوده است تا خشونت‌آمیز؛ گرچه چند شورش همراه با خشونت نیز پدید آمده است. این حکایت پیوسته در تعطیلات رسمی، اسامی خیابان‌ها و موضوع فیلم‌ها و نمایش‌های تلویزیونی انعکاس می‌یابد. حس متفاوت بودن نیز از طریق موفقیت‌های تیم ملی فوتبال در رقابت‌های بین‌المللی تقویت می‌شود.

پرچم ملی تونس در دوره استعماری یا پس از آن تغییر نکرد. پرچم دارای یک ستاره و هلال، به نشانه اسلام، در یک دایره سفید با زمینه قرمز است. این پرچم از پرچم عثمانی برگرفته شده است، که بازتابی از حاکمیت عثمانی بر تونس از قرن ششم تا قرن نهم است.

تاریخ و روابط قومی و نژادی

پیدایش ملت: موقعیت جغرافیایی تونس به این معناست که مردمان بسیاری به این کشور وارد و آن را تحت تسلط خود در آورده‌اند. احتمالاً مردمان اصلی از ریشه بربری زبانان بوده‌اند. سیر اشغال این سرزمین با ورود فینیقیه‌ای‌ها^۱ آغاز شد که کارتج را بنا نهادند، و از آن به عنوان یک پایگاه تجاری استفاده کردند و سرانجام وارد جنگ با روم^۲ شدند که نتیجه آن شکست خود آنان بود. در زمان حکومت رومیان که قرن‌ها به طول

^۱ - Phoenicians

^۲ - Rome

انجامید، مسیحیت وارد کشور شد. بعد از اضمحلال روم، وندال‌ها^۱ غرب این سرزمین را اشغال کردند و پس از آن نیز بیزانس^۲ از سمت شرق دوباره غالب شد. بیزانسی‌ها در قرن هفتم، جای خود را به اعراب مسلمان از شرق دادند. تونس از آن زمان تاکنون عموماً کشوری عرب‌زبان و مسلمان بوده است، هرچند سلسله‌هایی بر این سرزمین حکومت کرده و منقرض شدند. بعد از سال ۱۵۷۴، تونس جزئی از امپراتوری عثمانی شد. اسپانیایی‌ها بخشی از تونس را درست پیش از عثمانی‌ها در دست داشتند، و فرانسوی‌ها در طول دوره استعماری از سال ۱۸۸۱ تا ۱۹۵۶ بر تونس حکم راندند. حاکمان سلسله حسینی^۳ از سال ۱۷۰۵ تا ۱۹۵۷ بر تونس حکومت داشتند. حاکمان تونس و دولت آنها تلاش داشتند تا با ساخت یک تونس مدرن، در طول قرن نوزدهم به مقابله با قدرتهای قویتر اروپایی بپردازند. بعد از اینکه فرانسه، الجزایر را در سال ۱۸۳۰ به اشغال درآورد، فشار بر تونس بیشتر شد. در سال ۱۸۸۱، حاکم تونس موافقت کرد تونس تحت‌الحمایه فرانسه قرار گیرد. فرانسه یک دولت استعماری بنا نهاد و استقرار بسیاری از فرانسوی‌ها و دیگر اروپایی‌ها، به‌خصوص ایتالیایی‌ها، در تونس را تسهیل بخشید. حدود یک نسل پس از تاسیس کشور تحت‌الحمایه، یک جنبش ملی‌گرا شکل گرفت که به دنبال استقلال و پیشرفت تونس بود. حزب دستور^۴ (نظام‌نامه) در حدود سال ۱۹۲۰ تاسیس شد و در سال ۱۹۳۴، شاخه‌ای از آن با عنوان حزب دستور جدید^۵، تحت رهبری حبيب بورگوبا^۶ (۱۹۰۳ تا ۲۰۰۰) قدرت گرفت. به موازات جنبش سیاسی، یک جنبش کارگری قویتر نیز ظهور کرد. شاخه سیاسی و کارگری حزب که اغلب شانه به شانه یکدیگر فعالیت می‌کردند تا زمان استقلال در سال

^۱- Vandals

^۲- Byzantine

^۳- Husseini

^۴- Destour

^۵- Neo-Destour Party

^۶- Habib Bourguiba

۱۹۵۶ بر علیه استعمار فرانسه به مبارزه پرداختند. یک دولت جمهوری با ریاست جمهوری بورگوبا در سال ۱۹۵۷ تاسیس شد. دولت مستقل دست به اصلاحات فراوانی، در خصوص آموزش و پرورش، وضعیت زنان و ساختارهای اقتصادی در کشور زد. در طول دهه ۱۹۶۰، دولت سیاست سوسیالیستی را در پیش گرفت، سپس در حالی که قدرت دولتی زیاد خود را حفظ کرده بود به لیبرالیسم گرایید. در سال ۱۹۸۷، بورگوبا که سالخورده شده بود با زین العابدین بن علی^۱ (۱۹۳۶ تا کنون) جایگزین شد، ولی تغییر چندانی در سیاست پدید نیامد. سیاست فعلی بیشتر مبتنی بر عمل است تا ایدئولوژی.

شهرسازی، معماری و استفاده از فضای شهری

شهر تونس، پایتخت این کشور، در کل کشور تاثیرگذار است. شهرهای اصلی مهم دیگر در طول ساحل عبارتند از بیزرت^۲، سوس^۳، سفاکس^۴ و گابز^۵. این شهرها متعلق به دوره پیش از استعمار، دارای هسته‌ای قدیمی، یا مدینه هستند که توسط محله‌های مسکونی امروزی و خیابان‌های پرجمعیت احاطه شده‌اند. شهر قدیمی تونس شامل یک مسجد اصلی، یک بازار و حمام عمومی است. این سه محل، مکان تعامل مردم است. نماز جمعه در اصل به مناطق شهری مربوط می‌شود، بازار، مردم را برای تجارت و تبادل کالا جذب می‌کند، و حمام عمومی در زمانی که خانه‌ها دارای حمام شخصی نبودند مورد استفاده بوده و همواره از نظر بهداشت فردی، مایه نگرانی بوده است. آب، برق و سایر خدمات عمومی در شهرها به خوبی ارائه می‌شود. زباله و فاضلاب که قبلاً دفع می‌شد، اکنون مورد استفاده قرار گرفته و گاهی بازیافت می‌شوند.

^۱ - Zine El Abidine Ben Ali

^۲ - Bizerte

^۳ - Sousse

^۴ - Sfax

^۵ - Gabès

محلله‌های قدیمی شهر، نمونه‌های برجسته‌ای از معماری شهری اسلامی سنتی را هم در ساختمان‌های عمومی مانند مساجد و بازارها و هم در محلله‌های اشراف‌نشین جامعه دارا می‌باشد. خانه‌های فقیر و غنی حول یک حیاط ساخته می‌شوند که به عنوان یک فضای کار خانوادگی، به دور از چشم افراد غریبه مورد استفاده قرار می‌گیرد. ورودی‌هایی برای جلوگیری از دیدن داخل ساختمان توسط رهگذران تعبیه شده‌اند. محلله‌های قدیمی‌تر، اغلب برای رفت‌وآمد برای اتومبیل‌ها مناسب نیستند، در حالی که حومه‌های شهری جدید با در نظر گرفتن اتومبیل‌ها بنا شده‌اند. عموماً ساختمان‌ها در تونس به رنگ سفید با تزئینات آبی رنگ هستند.

بعضی از روستاییان در روستاها و به دور از ساحل زندگی می‌کنند. بسیاری از مردم در مزارع رعیتی که در نزدیکی زمین‌های کشاورزی پراکنده شده‌اند زندگی می‌کنند. مردم با فاصله گرفتن از همسایگان خود سعی می‌کنند حریم شخصی آنها را حفظ کنند. تونس قبلاً دارای یک جمعیت درخور توجه چادرنشین بود که در چادر زندگی می‌کردند، اما این امر اکنون به ندرت دیده می‌شود. کمبود آب برای تونس مشکل بزرگی است. موجودی سرانه آب قابل تجدید، کم است و تونس را در زمره کشورهای دچار کمبود آب قرار می‌دهد. تونس موفق شده است با بهره‌گیری از تمام منابع آبی خود، برای تمام شهرها و برخی نواحی روستایی آب تأمین کند، اما این مسئله نیازمند بهره‌گیری از تمام ظرفیت‌های سیستم است. مردم روستاها ممکن است مجبور باشند آب را از یک فاصله و دور با زحمت بسیار حمل کنند. آب شهر از کوه‌های دور دست آورده می‌شود، از اینرو نواحی ساحلی به سختی تنها بر بارش باران تکیه می‌کنند.

خوراک و اقتصاد

خوراک روزانه: غذای سنتی مردم تونس از کشاورزی ریشه می‌گیرد و در آن بر گندم، به شکل نان و خس‌خس، زیتون و روغن زیتون، گوشت (مهمتر از همه، گوشت گوسفند)، میوه و سبزیجات تأکید می‌شود. خس‌خس (آرد گندم آماده شده با تاس‌کیاب و سبزیجات) غذای ملی است و بیشتر مردم آن را به شکل‌های ساده در طول روز، یا به شکل پیچیده

در جشن‌ها مصرف می‌کنند. برنج با تاس کباب، کم‌کم در حال جایگزین شدن است. تونس‌های نزدیک ساحل، مقدار زیادی خوراک دریایی مصرف می‌کنند و تخم مرغ نیز رایج است. تونس‌ها همچنین در ماه رمضان از سحر تا افطار روزه می‌گیرند.

رسوم غذایی: در مناسبات و مراسم سنتی، علاوه بر خس‌خس، معمولاً شیرینی و خوراکی‌های رنگی، نماد اعیاد مذهبی هستند. برای مراسم ازدواج و سایر مناسبات، شیرینی به خس‌خس افزوده می‌شود. حیوانات برای گردهمایی‌های مذهبی قربانی شده، و گوشت آن میان شرکت‌کنندگان به عنوان نماد اتحاد پخش می‌شود.

اقتصاد پایه: تونس به لحاظ تاریخی یک کشور فلاحی است و کشاورزی اکنون ۲۲ درصد از نیروی کار را جذب می‌کند؛ حدود ۲۰ درصد کشور، زمین زراعی است. کشاورزی مبتنی بر باران بوده، بر گندم، زیتون و دام‌پروری متمرکز است. گندم بیشتر در داخل کشور استفاده نمی‌شود و تونس یک تولیدکننده اصلی زیتون در جهان است. پرورش دام، به‌خصوص گوسفند و بز و همچنین گاو در شمال و شتر در جنوب، بمنظور مصارف داخلی قابل توجه است. مرکبات و محصولات درختی، هم به صورت دیمی و هم به صورت آبیاری تولید شده و اغلب صادر می‌شوند. حدود ۶ درصد از زمین زراعی آبیاری شده و برای رشد انواع محصول به‌کار گرفته می‌شود، اما بیشتر شامل سبزیجات و محصولات باغی می‌شود. خرما در آبادی‌های دارای آب، رشد داده می‌شود. خط ساحلی طولانی، تونس‌ها را به دریا و ماهی‌گیری سوق می‌دهد.

اجاره‌داری زمین و ملک: در گذشته به‌طور سنتی، بیشتر زمین‌های کشاورزی و مایملک شهری به ارث رسیده یا بخشیده شده، به صورت مالکیت اشتراکی نگهداری می‌شد. از اواسط قرن نوزدهم، این سیستم جای خود را به مالکیت شخصی بر زمین و مایملک داده است. دولت خود، یک مالک بزرگ دارایی‌ها است.

فعالیت‌های بازرگانی: بیشتر جنبه‌های زندگی در تونس، به استثنای کشاورزی به منظور امرار معاش، مبتنی بر پول نقد است. کشاورزانی که برای امرار معاش خود کشت می‌کنند قابل تشخیص هستند، زیرا آنها مجموعه‌ای از محصولات را کشت می‌کنند، در

حالی که کشاورزان بازارمحور، بر چند محصول خاص تمرکز دارند. بیشتر کشاورزان تونسی محصول خود را برای رفع نیازهای خود به فروش می‌رسانند. همین در مورد صنعت گران و دیگر مشاغل نیز مصداق دارد. مناطق روستایی تونس، از شبکه‌های به هم پیچیده‌ای از بازارهای هفتگی پوشیده شده‌اند که کالاهای مصرفی اساسی را در اختیار جمعیت روستایی قرار می‌دهند و به عنوان نقطه جمع‌آوری حیوانات و سایر محصولات عمل می‌کنند. در میان افراد بسیار فقیر در تونس، می‌توان به دست‌فروشان خیابانی، دلالان بازار و سایر افراد شاغل در سطوح پایین بخش غیررسمی اشاره کرد.

صنایع عمده. دولت ملی بعد از استقلال همچنان به توسعه معادن فسفات و دیگر معادن، و ایجاد کارخانه‌های فرآوری در نزدیکی معادن یا در طول خط ساحلی ادامه داد. مقداری نفت در جنوب و مرکز یافت می‌شود. تلاش برای توسعه صنایع سنگین (مانند فولاد و کشتی‌سازی) محدود بوده است. در این اواخر، صنایع سبک در بخش‌های تهیه لباس، کالاهای خانگی، فرایند غذایی و برش الماس رشد یافته است.

تولید قابل توجهی در مقیاس کوچک، در کارگاه‌های صنعتی برای بازار محلی صورت می‌گیرد. این کارگاه‌ها اغلب با داشتن کمتر از ده کارگر به انضمام صاحب‌کار، سطح بالایی از بخش غیررسمی را تشکیل می‌دهند. در کل، تولید، ۲۳ درصد از نیروی کار را در بر می‌گیرد.

بخش خدمات نیز در تونس نقش اساسی دارد. اشتغال در بخش خدمات حدود ۵۵ درصد از نیروی کار را در بر می‌گیرد. جهانگردی، به عنوان یک صنعت خدماتی بزرگ، بیشتر در ساحل رواج دارد و به اروپایی‌هایی مربوط می‌شود که برای تعطیلات خود به ساحل می‌آیند و در اماکن تاریخی به گردش می‌روند. تماس با جهانگردان منشاء اصلی ایده‌های نوین است. بانکداری و تجارت نیز، هم به لحاظ جهانی و هم بر حسب شبکه بازارها و تجارت‌های داخلی، رشد خوبی داشته است.

تجارت: صادرات، محصولات صنایع سبک، محصولات کشاورزی مانند گندم، مرکبات

و روغن زیتون را در بر می‌گیرد. واردات شامل انواع کالاهای مصرفی و ماشین‌آلات صنعتی می‌شود.

توزیع کار: تقسیم نیروی کار در سطح ملی، بازتابی از تحصیل و جنسیت است. مشاغل نسبتاً پیچیده‌ای، چه دولتی و چه غیردولتی وجود دارد که نیازمند مهارت‌ها و پیشینه تحصیلی خاصی هستند. از اینرو نظام آموزشی یک راه ورود به میدان کار است. اکنون بسیاری از مردان تونس و برخی خانواده‌ها، در خارج از کشور زندگی و کار می‌کنند. این امر به واسطه مهاجرت به فرانسه در اوایل قرن بیستم آغاز شد. تونس‌ها اکنون به کشورهای مختلف اروپایی و به کشورهای نفتی مانند همسایه خود، لیبی، یا کشورهای دورتر در خلیج فارس نیز مهاجرت می‌کنند. وجه ارسالی توسط مهاجرین و سایر اشکال سرمایه‌گذاری در کشور، از اهمیت زیادی برخوردار است و مهاجران به وطن بازگشته، نقش مهمی در بسیاری از جوامع بازی می‌کنند. از آنجا که افراد بسیاری از نواحی کشاورزی حاشیه‌ای در جستجوی کار دست به مهاجرت زده‌اند، زنان بیش از پیش نیروی کار کشاورزی را تشکیل می‌دهند. افراد متخصص و حرفه‌ای تونس نیز دست به مهاجرت می‌زنند، ولی راهی که آنها در پیش می‌گیرند بیشتر جنبه شخصی دارد.

طبقه‌بندی اجتماعی

طبقات اجتماعی و گروه‌ها: جامعه تونس دارای تفاوت‌های طبقاتی است، که در آن حرکت به سمت طبقات بالا قابل توجه است و افراد، کمتر نسب به آن آگاهی دارند. تفاوت‌های طبقاتی بر پایه ثروت از همه مشهودتر است، به طوری که تفاوت‌های زیادی میان طبقه بورژوازی ثروتمند که در حومه تونس زندگی می‌کنند و قشر فقیر روستایی و شهری وجود دارد. ثروت در یک نسل منجر به برخورداری بهتر از تحصیلات در نسل بعدی می‌شود. جایگاه اجتماعی چندان بر پایه اصلیت و نسب نیست. سبیل‌های طبقه‌بندی اجتماعی بیشتر در سبک و شیوه مصرف است.

حیات سیاسی

دولت: تونس یک جمهوری است که توسط یک رئیس‌جمهور اداره می‌شود. یک نخست‌وزیر، شورای وزیران و انجمن ملی منتخب وجود دارد. اداره محلی، از طریق مقامات انتصابی وزیر کشور صورت می‌گیرد. مناطق شهری نیز که با شهرداری‌ها سازماندهی می‌شوند، دارای یک شورای شهر است.

رهبری و مقامات سیاسی: حزب سیاسی، که رهبری جنبش ملی‌گرا را از سال ۱۹۳۴ تا ۱۹۵۶ به عهده گرفت، در اصل تنهاترین حزب از زمان استقلال در سال ۱۹۵۶ بوده است. این حزب در ابتدا **حزب دستور جدید** نامیده می‌شد، سپس در دهه ۱۹۶۰ حزب **سوسیالیست دستور**^۱ نامیده شد، و از زمان خلع قدرت **بورگوبا** در سال ۱۹۸۷، اتحادیه قانون اساسی دموکراتیک^۲ نامگذاری شده است. کلمه‌ای که در نام آن باقی مانده است «قانون اساسی» (دستور، در زبان عربی) است، که حاکی از نگرانی در مورد قانونی بودن است. این حزب از قدیم نسبتاً سازمان یافته بوده و دارای شاخه‌های محلی فعالی است که به صورت سلسله‌مراتبی قرار گرفته‌اند. یک ساختار موازی برای زنان وجود دارد. جنبش اتحادیه کارگری که قبلاً مستقل بود، اکنون در عمل جذب سایر نهادها شده است. موفقیت در حرفه سیاسی نیازمند پیمودن آهسته پله‌های ترقی در حزب است.

برخی از احزاب مخالف، از نظر قانونی اجازه فعالیت دارند، ولی از تاثیر و نفوذ کمی برخوردارند. در انتخابات سال ۱۹۹۹، دولت یک نوع نمایندگی نسبی را معرفی کرد تا به احزاب مخالف اجازه دهد با کسب آرای بسیار کم نیز، بخت حضور در پارلمان را پیدا کنند. ۲۱ زن حاضر در پارلمان، ۱۱/۵ درصد از کل نمایندگان را تشکیل می‌دهند.

مشکلات اجتماعی و کنترل آن: نرخ جرم و جنایت پایین است و معمولاً نظم و آرامش عمومی در تونس برقرار است، هرچند یک یا دو شورش در قسمت‌های مختلف کشور، در اعتراض به مسائل اقتصادی رخ داده است. نگرانی دولت از بابت

^۱ - Destour Socialist Party

^۲ - Democratic Constitutional Rally

حفظ نظم و آرامش، از افزایش نیروهای پلیس در سال‌های اخیر مشهود است. مخالفان سیاسی، از هر نوعی که باشند، فرصت عمل بسیار کمی پیدا می‌کنند. حتی تعداد پلیس‌های راهنمایی و رانندگی نیز زیاد است.

رفاه اجتماعی و برنامه‌های تحول

بخشی از توافق میان دولت و مردم این است که مقامات دولتی در راه افزایش رفاه و توسعه پیشگام باشند. این برنامه‌ها از طریق کمک دوجانبه خارجی یا از طریق منابع خود دولت صورت می‌گیرد، و شامل برنامه‌هایی در حوزه‌های توسعه، برنامه‌ریزی خانواده، محیط زیست، کشاورزی و توسعه منطقه‌ای و زیرساخت‌های اصلی، مانند سدها و پروژه‌های آبیاری می‌شود.

سازمان‌های غیردولتی و دیگر انجمن‌ها

از زمان استقلال تاکنون، دولت تلاش کرده است یک حس شهروندی فردی ایجاد کند، که طبق آن هر شهروند شخصا به تعامل با دولت بپردازد. بنابراین، در عمل فعالیت‌های سازمان‌های غیرانتفاعی محدود می‌شوند. سازمان‌های سیاسی‌تر، مانند سازمان‌های حقوق بشر، حقوق زنان و یا محیط زیست، یا از میان خود آنان انتخاب می‌شوند یا سرکوب می‌شوند. دولت و حزب، خود انجمن‌هایی برای زنان، جوانان و کارگران تشکیل می‌دهند، که رقابت با آن دشوار است. بعد از استقلال، سازمان اتحادیه کارگری، وارد یک نبرد طولانی برای حفظ استقلال خود از کنترل دولتی شد، اما در نهایت تسلیم گردید. تلاش‌ها برای ایجاد انجمن‌های کاربران آب در نواحی روستایی، به واسطه قوانینی که حق آنان را به جمع‌آوری و هزینه کردن ثروت خود منحصر می‌کند، محدود شده‌اند. بخش مهمی از سازمان‌های غیردولتی، باشگاه‌های ورزشی و در اصل باشگاه‌های فوتبال هستند که توسط چهره‌هایی از طبقه ممتاز جامعه اداره می‌شوند.

شرایط و حقوق وابسته به جنسیت

توزیع کار بر پایه جنسیت: در محیط خانه و خانواده، مردان مسئولیت تولید درآمد

را، چه از طریق خود اشتغالی در بخش کشاورزی و چه از طریق یک شغل ثابت بر عهده دارند، در حالی که زنان مسئول اداره خانه هستند. در خانوارهای کشاورزی، این امر می‌تواند شامل تبدیل مواد خام کشاورزی به اقلام مفید، رسیدن و بافتن پشم گوسفندان، آماده‌سازی گندم برای تهیه خس‌خس، یا نگهداری میوه و سبزیجات باشد. زنان، به خصوص زمانی که مرد حضور ندارد، چه در محیط خانه یا گهگاه به عنوان کارگر حقوق‌بگیر در مزارع بزرگ در شمال تونس، در بخش کشاورزی مشغول به کار می‌شوند. زنانی که برای دستمزد در مزارع کار می‌کنند به اندازه نیمی از حقوق مردان دستمزد می‌گیرند. این نرخ کم، اغلب اینطور توجیه می‌شود که آنها به اندازه مردان بهره‌وری ندارند، اما این مسئله همچنین راهکاری برای پایین نگاه داشتن کل دستمزد می‌باشد. در جوامع بزرگتر، تقسیم نیروی کار با سختگیری کمتری همراه است و اکنون زنان زیادی وجود دارند که در دولت، صنعت و بخش خصوصی به کار مشغول هستند. در اواخر دهه ۱۹۹۰، زنان ۳۶ درصد از کارگران فنی و حرفه‌ای و ۱۳ درصد از مجریان و مدیران را تشکیل می‌دادند. با این وجود، سهم سالانه آنان از تولید ناخالص ملی، تقریباً نصف متوسط ملی بود.

وضعیت نسبی زنان و مردان: تونس مستقل تحت حکومت بورگوبا تلاش زیادی کرد تا با تشویق به تحصیل و اشتغال، بهبود شرایط ازدواج و ترغیب به برنامه‌ریزی خانوادگی وضعیت زنان را بهبود بخشد. این شکاف میان وضعیت زنان و مردان را از بین نبرده است، ولی آن را کاهش داده است. زنان هنوز هم در تلاش برای یافتن یک حرفه یا ورود به جامعه در تسلط مردان با فشار و استرس زیادی روبرو هستند. برخی از مردان، در حالی که نرخ بیکاری مردان تحصیلکرده بالا است با اشتغال رسمی زنان مخالفند و همچنین ایده حضور زنان در عرصه عمومی را مورد تمسخر قرار می‌دهند.

ازدواج، خانواده و خویشاوندی

ازدواج: انتخاب شریک زندگی ممکن است توسط خانواده‌ها ترتیب داده شود یا نتیجه انتخاب فردی بر پایه آشنایی‌های صورت گرفته در مدرسه یا محل کار باشد. اقوام به

علت اینکه معمولاً سطح یکسانی دارند، ترجیح داده می‌شوند. دخترها با مردانی که در سطح پایین‌تری از خود قرار دارند ازدواج نمی‌کنند. مادران به دنبال عروس برای فرزند خود می‌گردند، و ممکن است در حالی که در حمام‌های عمومی هستند موارد احتمالی را به دقت مورد نظر قرار دهند. هنگامی که نامزدی شکل گرفت، دید و بازدیدهای پیچیده‌ای میان دو خانواده صورت می‌گیرد. گاهی اوقات، مشاجره بر سر هدایا یا آداب و رسوم منجر به پایان یافتن نامزدی می‌شود و ممکن است یک فرد یا هر دوی آنها از ازدواج منصرف شوند. مراسم ازدواج نیز به این شکل انجام می‌شود که عروس از خانه خود به خانه داماد می‌رود. در همین حال داماد بیرون منتظر ایستاده است تا وارد حجله، جایی که عروس انتظار او را می‌کشد شود. بعد از اتمام مراسم ازدواج، یک دوره جدایی و انزوا وجود دارد، تا زمانی که دو زوج جوان دوباره وارد اجتماع شوند.

جنبه‌ای قانونی ازدواج تحت پوشش قانون وضعیت فردی^۱، که بلافاصله بعد از استقلال (۱۹۵۶) توسط بورگوبا اعلام شد، قرار دارد. هدف از این قانون عموماً محافظت از حقوق زنان و تشویق به ازدواج همراه با عشق بود. این قانون چند همسری و ازدواج اجباری دختران را منع کرده، یک حداقل سن برای ازدواج تعیین کرد و طلاق در دادگاه را جایگزین طلاق شرعی کرد. اصلاحات بعدی به زنان اجازه داد درخواست طلاق دهند.

نهاد خانواده: خانواده در تونس بر پایه پدرسالاری است. عقاید و رسوم، همچنان حاکی از ریاست در خانه توسط مرد هستند. بیشتر خانوارها بر اساس خانواده هسته‌ای هستند. جدا از جمعیت فقیر شهری در شهر قدیمی تونس، بیشتر خانوارها در تمام سطوح درآمد، از یک خانه جدا، همراه با حیاط و ضمام آن برخوردار هستند. در داخل خانواده، وظایف بر اساس سن و جنسیت و همچنین مهارت‌های فردی تقسیم می‌شوند. تغییرات در الگوهای تحصیل و اشتغال، باعث شده است که ازدواج‌های عاشقانه میان افراد در سطح برابر، بیشتر شود.

^۱ - Personal Status Code

وراثت: ارث مطابق با قوانین اسلام تقسیم میشود، که در آن ورثه مرد دو برابر ورثه زن، از ارث سهم می‌برند. ارثی که بنا بر وصیت به کسی میرسد، تنها به آن کسانی تعلق می‌گیرد که طور دیگری از ارث سهم نمی‌برند. انواعی از املاک، مانند زمین کشاورزی، ممکن است در زمان استفاده زمین، تقسیم شوند، ولی سابقه‌ای از وضعیت ارث نگهداری می‌شود. سابق بر این، این امکان بود که دارایی‌ها را به عنوان یک واحد نگاه داشت و به خانواده بخشید، ولی این امر اکنون کمتر رایج است.

گروه‌های خویشاوندی: تونسی‌ها گسترش خویشاوندی فراتر از هسته خانواده را قبول دارند و پیوند با اقوام را حفظ می‌کنند. مانند جاهای دیگر، این ارتباطات بیشتر در میان افراد ثروتمند و پرنفوذ، که قدرت مالی بیشتر است، و در میان خانواده‌های بسیار فقیر، که آنها منبع اصلی محسوب می‌شوند، بیشتر دیده می‌شود.

برگزاری مراسمی سالانه، برای برقراری ارتباط با جد بزرگ، و ادای احترام به او که از نظر نوادگان وی دارای مقام "روحانی" نیز هست، مناسبتی برای گردهمایی و تجدید دیدار خانوادگی به شمار می‌آید و بر طبق باور ایشان موجب نزول رحمت برای نوادگان پسری جد بزرگ می‌باشد. چنین مراسمی در بخش‌های درونی تونس که روزگاری دامداری و مرتعداری پیشه اصلی مردم بود، در سطح قبیله‌ای (به زبان محلی ارش)^۱، همچون قبیله **زلاس**^۲ در منطقه القيروان^۳ (کایروان)^۴ یا **فرشیش**^۵ و **ماتور**^۶ در نزدیکی القصرین^۷ و **سبتلا**^۸، برگزار می‌شود. هویت قبیله‌ای که بر پایه گسترش پیوندهای خویشاوندی بوجود آمده است، از اهمیت بالاتری نسبت به هویت خانوادگی برخوردار

^۱ - arsh

^۲ - Zlass

^۳ - Al-Qayrawan

^۴ - Kairouan

^۵ - Freshish

^۶ - Mateur

^۷ - Al-Qasrayn

^۸ - Sbetla

است. اینگونه نهادها و رؤسایشان در دوره استعماری به رسمیت شناخته می‌شدند، اما دولت مستقل آنها را مردود می‌داند. در زمان حال چنین مراسم و ارتباطاتی تنها گهگداری و در مواقع انتخابات و مراسم عروسی، برقرار می‌شوند.

اجتماعی‌سازی

تربیت و آموزش کودکان: زمانی که کودکان، به خصوص پسرها، قادر به راه رفتن می‌شوند، پدران آنها، نقش بیشتری در تربیت آنها ایفا می‌کنند. در سن شش سالگی، دولت از طریق مدارس ابتدایی یک‌پارچه، وظیفه اجتماعی‌سازی کودکان دختر و پسر را به عهده می‌گیرد. مدارس، گرچه چندان مجهز نیستند، اما به خوبی سازمان یافته و مدیریت می‌شوند.

آموزش عالی: راهی که کودکان طی می‌کنند، بعد از طی دوره دبستان متفاوت می‌شود. بعضی از آنها به تحصیل آموزشگاهی ادامه می‌دهند، در حالی که دیگران تحصیل فنی و حرفه‌ای را دنبال می‌کنند. استفاده از کودکان به عنوان نیروی کار تقریباً رایج نیست، اما ممکن است پسرها در دوره نوجوانی به کارآموزی مشغول شوند. آنهایی که به تحصیل ادامه می‌دهند، سرانجام نوعی امتحان با نام «باشلیه»^۱ را می‌گذرانند که حرفه آینده آنان را تعیین می‌کند. شاگردان ممتاز به تحصیل خود در یکی از دانشگاه‌های تونس یا خارج از کشور ادامه می‌دهند.

آداب معاشرت

تونسی‌ها در روابط فردی خود نسبتاً تساوی‌گرا هستند، اما آداب معاشرت بسیار قوی است. افراد باید با احترام مورد خطاب قرار گیرند. یک مرد نباید در مورد زنان، در خانواده دوست خود، زیاد کنجکاوی به خرج دهد، و ممکن است حتی نام آنها را نیز نداند. در بعضی موارد، مردان از خانه یکدیگر دید و بازدید نمی‌کنند، زیرا زنان در خانه حضور دارند.

^۱ - baccalaureate

بعضی افراد که خود را از لحاظ اجتماعی بالاتر می‌دانند، با کسانی که در طبقه پایین‌تر قرار دارند ملاقات نمی‌کنند. این قواعد در طبقات بالایی شهری کمتر دیده می‌شود. قواعد عفت و فروتنی برای زنان در بعضی مناطق حاکم است. در جامعه شهری قدیم، این انتظار وجود داشت که زنان در رفتار خود با ملاحظه و احتیاط عمل کنند. آنها باید حضور خود در خارج از خانه را به مکانهای که از لحاظ فرهنگی تایید شده اند، مانند حمامهای عمومی، یا مزار خویشاوندان خود، محدود کرده و کاهش دهند. در بخش‌هایی از جامعه شهری تونس، زنان، بدن و سر خود را با یک پارچه مستطیل شکل، به نام سفیری^۱، می‌پوشانند. زنان روستایی، رسوم متفاوتی را در مورد پوشیدن لباس دنبال می‌کنند، اما ممکن است در زمان بازدید از شهر به شکل شهری لباس بپوشند. این رسوم قدیمی اکنون به ندرت دیده می‌شوند، و حجاب «امروزی» رسماً مورد حمایت نیست. از اینرو، هیچ قواعد کلی برای پوشش وجود ندارد. مردان نیز باید به یکدیگر احترام بگذارند. یک مرد نباید در حضور پدر خود سیگار بکشد یا فرزند خود را با خود حمل کند. برادران ممکن است زیاد از خانه خارج شوند، تا حضور یک برادر مانع از آسایش دیگری نشود. لباس سنتی مردانه شامل شلوار گشاد و پیراهن بود، با یک نوار که روی آن کشیده می‌شد و نیز یک کلاه قرمز هم بر سر گذاشته می‌شد. این رسوم نیز اکنون کمتر به شکل یک دست رایج است و تفاوت در این رسوم، نشانه تجدد یا سطح تحصیلات و درآمد است.

دین

اعتقادات دینی: تونسی‌ها به عنوان مسلمان، به یگانگی خدا و قدرت کلمات او در قرآن باور دارند. مردم به دلایل مختلف به متون قرآن و برخی متون مرتبط نظیر حدیث (سنت صحیح) اشاره می‌کنند. شریعت^۲، یا قانون اسلامی، در فهم افراد در اینکه چه

^۱- safsari

^۲- Shari'ah

چیزی صحیح است، نقش اساسی را ایفا می‌کند. این متون در کنار یکدیگر رفتار صحیح را تعیین کرده، آداب و رفتار روزانه را معین می‌کنند. در عمل، عقاید و رسوم دارای برخی تفاوت‌ها هستند. این تفاوت‌ها بیشتر به موقعیت اجتماعی خانواده‌ها و شیوه رفتار مرتبط می‌شود.

تقویم دینی، مناسبت‌های خاصی را برای بیان این اعتقادات فراهم می‌آورد. ۵ نماز در روز، گردهمایی هفتگی متشکل در نماز نیمروز جمعه، و مراسم سالانه، ایام را شکل میدادند. چرخه سالانه شامل روزه‌داری در ماه رمضان می‌شود. همچنین عید قربان با زیارت سالانه از اماکن مقدس در مکه و مدینه همزمان است. در این عید، تمام خانواده‌ها باید به تبعیت از تصمیم حضرت ابراهیم برای قربانی کردن پسر خود به نشانه ایمان، که سپس به طرز معجزه‌آسایی با یک قوچ جایگزین شد، یک قوچ را قربانی کنند. عید دیگری که به طور سنتی به فرقه صوفی مربوط می‌شود، سالروز ولادت پیامبر است. مراسم عاشورا، به مناسب شهادت نوه بزرگ پیامبر در نبرد کربلا، در تونس با بازدید از مقبره‌ها و ایجاد آتش‌های بزرگ، گرامی داشته می‌شود. تاریخ این مراسم با همگی مطابق با تقویم هجری قمری، که از فصول پیروی نمی‌کند، تعیین می‌شود.

عاملان مذهبی. اسلام مقام کشیشی را به رسمیت نمی‌شناسد. کارشناسان دینی رسمی کسانی هستند که در قوانین و احکام اسلام تخصص دارند، از جمله قضات مذهبی، امامان مساجد و کسان دیگری که مراقبت از مساجد را بر عهده دارند، و معلمان سنتی عربی و متون مقدس. این پست‌ها محدود به مردان می‌شود. کارشناسان دینی غیررسمی نیز شامل مردانی (و گاهی اوقات زنانی) می‌شود که واسط فیض الهی (برکت) محسوب می‌شوند و از اینرو، از قدرت شفا دادن، پیش‌بینی آینده، تعبیر خواب و... برخوردار هستند. این فیض الهی ممکن است به واسطه کردار افراد به آنها نسبت داده شود یا ارثی باشد. از دهه ۱۹۷۰ تاکنون، یک جنبش اصلاحی در تونس رشد یافته است. این جنبش بر پایه وفاداری به قرآن و متون مقدس است و با برخی از عقاید گمراه‌کننده و مرتد، که در بالا ذکر شد، مخالف است. این جنبش دارای آثار سیاسی نیز هست و

گاه به عنوان حزب مخالف عمل می‌کند. بنابراین، رهبران اصلی آن بیشتر سیاسی هستند تا مذهبی. بیشتر آنها اکنون در زندان یا تبعید به سر می‌برند.

آیین‌ها و اماکن مقدس. رسوم اصلی در طول دوران زندگی، (تولد، نام‌گذاری، ختنه برای پسرها، ازدواج، زیارت و مرگ)، همگی توسط اسلام تعیین می‌شوند. به مسلمانان سفارش شده است اماکن مقدس در مکه و مدینه را، که در عربستان سعودی واقع است، زیارت کنند. برای تونسی‌ها نیز، مانند دیگر مسلمانان، این اماکن مقدس، مرکز و پایگاه دنیای خارج محسوب می‌شوند. هم رفتن به زیارت و هم بازگشت از آن با بازدید از مساجد، اجتماعات خانوادگی و دادن هدیه جشن گرفته می‌شود. البته، اقامت در اماکن مقدس نیز بخشی از این مراسم است. برای مشخص ساختن فردی که از زیارت بازگشته است، فرد با نام «حاجی»^۱، به معنی زائر، مورد خطاب قرار می‌گیرد.

تونس نیز با توجه به اماکن مقدسی که در نواحی روستایی و شهری پراکنده شده‌اند، یک سرزمین شگفت‌انگیز است. این زیارتگاه‌ها در اصل مقبره یک قدیس، که اغلب مرد است، را در خود جای داده‌اند و به عنوان نقاط اتصال میان انسان و پروردگار عمل می‌کنند. بعضی از زیارتگاه‌ها، در یک مراسم سالانه، افراد را از یک جمعیت خاص (مانند یک روستا، گروه خویشاوندی، یا قبیله) گرد هم می‌آورد تا به عبادت پردازند. این مراسم‌ها به تقویت انسجام آن گروه‌ها کمک می‌کند. هر شهر یا جامعه دارای یک زیارتگاه است که به عنوان کانون نمادین برای آن گروه محسوب می‌شود. مردم به دلایل مختلفی مانند، طلب حاجت از قدیس یا شکرگزاری از او، به تنهایی به زیارت این اماکن می‌روند. این شکرگزاری می‌تواند تبدیل به رسم سالانه ارتباط مجدد میان او و قدیس، و از این طریق با پروردگار شود. در واقع تنها خدا می‌تواند خیر و برکت اهدا کند، و قدیس تنها نقش واسطه را دارد، اما در مورد نقش و قدرت قدیس برای کمک کردن مستقیم، برخی عقاید انحرافی وجود دارد.

^۱ - hajj

بررسی این زیارتگاه‌ها نشان می‌دهد که بسیاری از آنها در مکان‌های غیرطبیعی، مانند غارها، نوک تپه‌ها، چشمه‌ها، درختان غیرطبیعی یا نقاطی در خط ساحلی واقع شده‌اند. احتمالاً این آیین برخی از ویژگی‌های آیین‌های مربوط به طبیعت را نیز در خود جای داده است.

برخی مردم معتقدند که قدیسان، که با روح و جن در ارتباط هستند، در صورتی که مورد بی‌اعتنایی قرار گیرند، (برای مثال اگر افراد در یک سال فراموش کنند که از این اماکن بازدید کنند)، ممکن است خشمگین شوند. از اینرو، جن‌ها را برای آزردن ساختن کسانی که آنها را فراموش کرده‌اند، می‌فرستند. درمان رنج و آزدگی، شامل تشخیص ریشه آن و تسکین قدیس است تا رنج برطرف شود. معالجه همچنین شامل تایید دوباره مناسبات خانوادگی است، زیرا این درمان تنها زمانی موثر واقع می‌شود که به صورت گروهی انجام گیرد. اگرچه این عقاید در اسلام مرتد هستند، این مسائل پیچیده، از دیدگاه عامه مردم، برای توضیح دلیل بیماری و نگون‌بختی مورد استفاده قرار می‌گیرند. در حالی که اسلام در شکل رسمی آن بسیار مردانه است، این «سنت قدیسان» فضای عمل بیشتری در اختیار زنان قرار می‌دهد، تا حتی خود را به عنوان منشاء فیض الهی مطرح سازند. عقاید عرفانی، که «احکام» یا «طریق صوفی» نامیده می‌شوند، از لحاظ ادراکی با این عقاید پیچیده در ورد قدیسان مرتبط هستند. در اینجا بر گم‌گشتگی عرفانی خود در نزد پروردگار، با کمک آموزه‌های یک فرد مقدس تاکید می‌شود. این احکام صوفی، نسبت به گذشته در تونس کمتر رواج دارند. رهبران ملی این فرقه‌ها تا اوایل قرن بیستم به دربار بیگ^۱ تونس متصل، و اغلب دارای نقش‌های سیاسی بودند و در این جایگاه از منزلت و اعتبار بالایی برخوردار بودند. این رهبران بعدها، از ناحیه همبستگی با قدرت استعماری آسیبها و مشقتهایی را پذیرا شدند. معابد مرتبط با

^۱- bey

چهره‌های اصلی در تاریخ این عقاید نیز به عنوان زیارتگاه، و همینطور به عنوان محل طلب شفا عمل می‌کنند.

مرگ و زندگی پس از آن: مسلمانان معتقدند که روح پس از مرگ جسم به زندگی خود ادامه می‌دهد. اجساد در همان روز مرگ یا صبح روز بعد به سرعت در قبرستان‌هایی که نشان‌دهنده هویت اجتماعی متوفی است، دفن می‌شوند. جسد شستشو داده شده، با کفن پوشیده شده، توسط عزاداران به قبرستان منتقل می‌شود و در قبر دفن می‌شود. جسد طوری در قبر قرار می‌گیرد که سمت چپ آن رو به مکه باشد. مراسم یادبود متوفی در فواصل معین، پس از هفت روز، چهل روز و گاهی اوقات یک سال، انجام می‌گیرد. بازماندگان نیز، مرد و زن جدا از یکدیگر، از قبر دیدن می‌کنند و برای روح متوفی پیشکش می‌برند.

پزشکی و مراقبت درمانی

تونس دارای یک نظام مراقبت درمانی مدرن همراه با بیمارستان‌ها و کلینیک‌هایی است که در این کشور پراکنده شده‌اند. به علاوه، پزشکان و بیمارستان‌های خصوصی نیز وجود دارند. دانشگاه تونس دارای یک دانشکده پزشکی است. بعضی از پزشکان در بیمارستان‌ها، انجمن‌هایی برای ارتقای سطح آگاهی عمومی از بهداشت عمومی، به خصوص حول موضوع پیشگیری از آلودگی، تشکیل داده‌اند.

شفادهندگان سستی از شکسته‌بندان، مفسران خواب و رویا، پزشکان گیاهی و سایر متخصصان تشکیل می‌شوند. پزشکی مدرن، از جمله طب سوزنی نیز در شهرها یافت می‌شود.

مراسم و جشن‌های عمومی

تعطیلات رسمی همگی یادآور تاریخ اخیر کشور است و در آنها تاریخ ملی جشن گرفته می‌شود. این شامل روز استقلال از فرانسه (۲۰ مارس سال ۱۹۵۶)، روز اعلام

جمهوری (۲۵ ژوئیه سال ۱۹۵۷)، روز تصویب نخستین قانون اساسی جمهوری (اول ژوئن سال ۱۹۵۹)، روز عقب‌نشینی ارتش فرانسه از تونس (۱۵ اکتبر سال ۱۹۶۳) و «تغییر دولت» در زمانی است که بورگوبا ریاست جمهوری را به بن علی واگذار کرد (۷ سپتامبر سال ۱۹۸۷). این روزها، روز تعطیلی مشاغل هستند.

هنر و علوم انسانی

پشتیبانی از هنر: دولت و برخی از نیکوکاران ثروتمند، از هنر حمایت می‌کنند. یکی از راه‌های این کار برگزاری مراسم‌های ملی و محلی برای یکی از شکل‌های موسیقی، شعر یا رسوم قدیمی است. این مراسم‌ها شامل رقابت‌هایی همراه با جوایز برای برندگان است.

ادبیات: تونس چند نویسنده فاخر، بیشتر در به زبان عربی و نه فرانسوی، معرفی کرده است. **هنرهای گرافیکی:** نقاشی‌ها، موزائیک‌ها و دیوارنماهای ساخت هنرمندان تونسی، بسیار دیده می‌شود.

هنرهای نمایشی: موسیقی نقش مهمی را در زندگی روزمره در تونس ایفا می‌کند و بسیاری از مردم که در محافل دوستانه و در میان همسایگان به اجرای موسیقی می‌پردازند، موسیقی‌دانانی آماتور هستند. موسیقی‌دانان حرفه‌ای در رستوران‌ها و کلوب‌های شبانه و همچنین در مراسم و جشن‌ها به اجرای برنامه می‌پردازند. نمایش‌های تونسی مخصوصاً برای تئاتر تجربی به همان اندازه‌ی نمایش‌های کلاسیک، شناخته شده هستند. فیلم‌سازان تونسی برای ساخت فیلم‌های خوب، که بسیاری از آنها به وقایع اخیر در تاریخ این کشور می‌پردازند و بنابراین هم درام‌های عاطفی و هم بازسازی تاریخ ملی هستند، به شهرت جمعی دست یافته‌اند.

کیفیت علوم طبیعی و اجتماعی

در دانشگاه‌ها، هم به علوم طبیعی و هم به علوم اجتماعی توجه می‌شود. همچنین مرکز مطالعات علوم اقتصادی^۱ نیز با دانشگاه تونس در ارتباط است. موسسات پژوهشی علمی، نظیر موسسه تحقیقات اقیانوس‌شناسی در ساحل سالامبو^۲ در نزدیکی شهر تونس، نیز وجود دارد. همچنین یک مرکز جنبش استقلال ملی نیز با دانشگاه تونس مرتبط است. کیفیت تحقیقات بالاست و آثار بسیاری از پژوهشگران تونسی در این حوزه‌ها، در ژورنال‌های تونسی و غیر تونسی، معمولاً به زبان فرانسوی، به چاپ می‌رسند.

---

^۱- d'Etudes et de Recherches conomiques et Sociales

^۲- Salammbou